

DIONYSII PETAVII

E SOCIETATE JESU,

AD AUCTARIUM OPERIS DE DOCTRINA
TEMPORUM VARIARUM DISSERTATIONUM

LIBER QUARTUS.

Qui est de Anno Græcorum, ac nominatim Attico, adversus Diatribam Alphonfi
à Caranza Hispani Jurisconsulti.

AD CANDIDUM LECTOREM.

CUM libros meos de Doctrina temporum in lucem ederem, (humanissime Lector) non dubitabam fore nonnullos, qui mecum sibi certamen instituerent, partim Scaligeriani nominis, partim contrariarum atque ego partium, opinionumque fautores. Quod adeo mihi certo, penitusque persuaseram, ut cum id Operis initio, & in Prolegomenon sine præmonerem; tum ut facilius quod impugnant, quibus ita cordi esset, eligere possent, questionum omnium titulos uno capite collectos sub illorum aspectum ponerem. Sed ego tales inter mihi fingere adversarios, atque optare solebam; quibus cum, ut citra gloriae spem, quam nulla in re propositam habere debeo; ita non sine fructu aliquo, & utilitate certarem. Ex his ambobus prius illud ita, uti suspicatus eram, contigit nuper: alterum, quod vehementer optabam, longè ac speraveram aliter evenit. Etenim anno altero, quam meum illud opus exierat in publicum, oppugnandi mei fecit initium Hispanus quidam Jurisconsultus, ac librum edidit cum hac epigrapha: *Alphonfi à Caranza JC. Hispani Diatriba super primore Temporum doctrina in libris P. Dionysii Petavii novissimè prostantibus, contenta, augustissimè, supremèque Hispaniarum Senatui sacrata.* Ex tam magnificè inscriptionis apparatu; tum ex eo, quod primus in nos impetum faceret ultrò, ac minimè læcessit: quòdque amplissimos Hispaniæ ordines, & Hispaniam propemodum omnem contra nos velut signo dato commoveret, fortem illic virum, ac strenuum, & quem sperasse me dixi, datum mihi adversarium putavi. Verum ubi præclaram hanc, & gloriosam Diatribam legere cœpi, sensi me opinionem esse falsam mea; ac magnopere dolui, cum cum, qui primus certamen mihi denuntiavit, tam rudem, tamque ejus, quod susceperet, imperitum viderem. Dicit quidem & his similia, & his interdum graviora solent ab iratis; dum eos, contra quos dimicant, quam minimè auctoritatis, & contemptissimos haberi student. Sed hoc abs te, (Lector erudite) non postulo, mihi ut de adversario meo dicenti fidem adhibeas. ipse ut in rem præsentem venias, ac per te ipse cognoscas, id verò posco, atque adeo flagito. tum tu profecto quicquid hujus generis de illo dictum sit, levius esse, quam pro ejus merito, ac rei veritate statuas. Nam cum mihi ejusmodi cum homine rem esse ceperem, qui, si non doctissimus, in eo certè doctrinæ genere versatus esset, de quo inter nos controversia nasceretur; in eum incidi, qui quantum in reliquis discipli-

nis usum habeat, equidem nescio. hoc unum video, illius artis, è qua disceptatio nostra proficiscitur, ipsum esse funditus expertem.

Quod iudicium nostrum vel hoc argumento certissimo nititur: quòd qui librum primum de Doctrina temporum oppugnandum sibi sumpterat, non solum quæ illi tradita sunt, assequi non potuit: sed ne ipse quidem sibi quid vellet, ac quid scriberet intellexit. Quamobrem tota illius est incondita, & impedita disputatio: neque coheret ipsa secum: sed miserimè seipsam conficit, & evertit. Ac non solum diversis in paginis iste ipse conficiens, ac discordia cernitur: sed in eadem sæpe contrariè, ac repugnanter loquitur: ut quod paulò antè negaverat, id paucis subinde interjectis verbis affirmet. Qui speciem aliquod levitatis istius, & inconsistentiæ capere voluerit, caput adeat Disputationis hujus decimum. Ibi perjuvandum spectaculum erudito lectori præbimus imperiti gladiatoris, qui cum altero compositus, quæ in ejus latere figere debuerat, in se ipsum tela convertit. Addantur his modò innumera generis omnis errata, quibus illius universa Diatriba referta est; tot hallucinationes, *μαρμαρυγῶν*, hoc est veterum Scriptorum absona interpretationes, ac ridicula; præsertim eorum, quos neque legerat, neque habebat ad manum. Quarum rerum quocumque styli commovit, ibi non fixa leviter, sed altius impressa vestigia reliquit.

Sunt hæc in eo quidem homine, qui gustum aliquem litterarum habeat, minimè toleranda. sed ut æquitatem in se meam vel Alphonfus ipse cognoscat; condonare, ac remittere omnia ista possum, dum in ceteris paullulum interea se probet: nec id quidem vehementer: sed è communibus Grammaticæ studiis tantulum oratione sua exprimat, quantum ab tyrone non valde perito puerilibus in Scholis exigitur. Hoc si fecerit; ego me vicium hoc in campo, ac certamine confitebor. At ne id quidem obtinere potuit. Nego enim paginam in libro ejus ullam esse, quæ non solocismis, barbarismis, *ἀνεργασίας*, obscuritatibus, ceterisque latinis fordidibus obsoliscat. Nam quid ego nitorem aliquem, & nonnullam proprietatem Latini sermonis requiram? Possum hoc citra mendacium, ac sine irati, aut malevoli animi suspitione dicere; contaminatorem nullum, horribilioremque librum multis ab hinc sæculis in Europa prodidisse.

Dicat aliquis: Huic tu igitur libro respondes? Fator, hæc me eadem diu quid agerem incertum & accipitem

cupitem causa tenuit, qua te modò (candide Lector) cur id faciam de me uti roges adducit. Non erat profecto cur in Diatriba ista refutanda operam ac tempus ponerem; aut non amicis quibusdam obtemperarem, qui eam contemptu, & silentio potius obtenderam, quam è suis tenebris eximendam responsione ullà nostrà putabant. Hoc illi non amicè modò, sed etiam prudenter, si quid Diatriba illa dignum esset, rationem habere tantummodò voluissent. Nunc cum alia mihi causa, tum hæc visa satis idonea est, cur librum istum, cuiusquæmodi esset, tacitus non dimitterem; quòd hæc prima contra nos, doctrinamque nostram facta sit impressio. Ut igitur in bello ad læcessendos hostium exercitus velitum, aut inermium tironum agmen immittitur: quorum utcumque impetus exceptus fuerit, ad futuri prælii omen quoddam, & auspiciū pertinere creditur. Ita primus iste qualicumque conatus retundendus initio fuit; ut ea res ad prælagium aliquod viatoris valeret, quam è legitimis deinde certaminibus non ego, sed veritas ipsa reportaret. Præterea cum plures hac ætate esse scirem, qui per alienam, si minus infamiam, certè vexationem, nonnullam ad claritatem, ac vulgi notitiam erigi student, horum ut importunitati obviam irem; absterere si possem hoc in uno ceteros, ac paucorum dierum jactura perpetuam ab istis molestiam redimere decrevi: Hac utrum carere mihi per Alphonsum deinceps liceat, non facile dixerim. Mihi quidem, quomodocumque ille se geret, certum est ab hac pugna, & concertatione desistere; neque cum istiusmodi Scriptoribus rei ullius habere commercium. Quamobrem si quid in postero generis ejusdem, ac Latine medietur, querat alium quicum opicè, ac barbarè contendant. Quòd si me audiat, Latine prius discet, & cum Nebrisenfii suo redibit in gratiam, quam ad scribendum se conferat; præsertim quod in lucem proferre voluerit. nec se talibus scriptis ad omnium populorum & ætatum ludibrium propagari patietur. Id si gravius est, quam ut ætatem ipsius, ac mores deceat, nec à scribendo tamen continere se potest: certè Hispanicè quod volet scribat. Etenim licet hujus ego linguæ sum omninò rudis, non deerunt tamen hæc in urbe periti, qui mihi interpretari poterunt. Qui autem Latine quæ ille scribit intelligat, mortalem hodie esse puto neminem.

CAPUT I.

De anno Græcorum, ac privatim de Attico. Anni Græci, Atticæque, de quo deinceps disputatur, ratio breviter explicata.

QUÆ de Græcorum anno libro primo de Doctrina Temporum explicata sunt, his capitibus ferè continentur. Primum illud ostendimus antiquissimos illius conditores civiles menses ad Lunam exigere voluisse. ac cum illam cernerent diebus amplius novem & viginti; hoc est triginta circiter, orbem explicare suum, totidem dies civilibus mensibus imputasse. Ita duodenis ex mensibus civilem annum exstitisse dierum CCCLX, quem Lunarem arbitrantur. Quòd autem spatio illo, quo Sol cursum suum conficit, ter & decies exoriri Lunam animadvertent; putasse civilem, quem diximus, anni modum paria cum Sole facturum, si alternis annis, hoc est biennio quolibet exacto, tricenarium mensem adjicerent, ut alternis XII, ac XIII mensibus constaret annus. Ita Trieterides, sive potius Dieterides exortæ sunt. Ac verisimile est, deprehensio paullatim errore, Græcos identidem dierum aliquot exemptione labentis anni ruinas utcumque sustentasse; & quamvis mensura Lunæ intervalla cum tricenis diebus non penitus adæquari, annūque communem, quem à majoribus acceptant, iusto esse longiorem, ab Astrologia didicissent; ad tricenarios illos menses nihilominus adhæsisse, & ejusdem generis annum ex diebus CCCLX constatum aliquamdiu retinuisse.

Postea verò, cum, ut apparet, creberrimarum civilis anni castigationum, ac tam abnormis methodi Græcos pegeret; menses suos, & annos ad Lunam, Solèmq; propius accommodare studuerunt. Cujus instituti primus Atheniensibus suis auctor exstitit Solon; ut Plutarchus, alique prodiderunt. Hic enim primus civi-

bus suis persuasit, uti menses ad Lunam conformarent. Hujus exemplo reliquæ Græciæ civitates paullatim civilia sua intervalla castigantur. Tum verò, tricenariis, atque æquabilibus mensibus ab usu populari summotis, inæquales induci sunt, qui alternis triginta, & uno minus, dies explerent, uti bimembre spatium diebus constaret LIX. Neque verò Solonis institutum reliqua statim Græcia omnis amplexa est: ut vitioso anno Lunari castigatiorem alterum sufficeret. Nam & Herodoti, & Hippocratis ætate pristinus ille annus apud plerasque civitates obtinebat adhuc. quod de Herodoto capite sequenti planum faciam. Hippocrates verò ejusdem illius Lunaris anni vitiosi non obscura præbet argumenta: præsertim Lib. II Epidem. Sect. III, ubi novem Græcos menses definit diebus CCLXX. & alibi non semel menstruum modum tricenium dierum fuisse significat. ut appareat pristinum illum, & Herodoteum annum, saltem in Asiaticis Græciæ coloniis, utriusque perseverasse temporibus. quandonam verò defierit funditus, nisi temerè, affirmare nemo potest. Illud exploratum videtur: Athenis quidem post Solonem, receptum fuisse lunarem annum *ἀπὸ τῆς ἡσθέρου*. qui nihilominus identidem ea correctione opus haberet, quam Capite VI eruditè Geminus exponit. In reliquis civitatibus, Platonis, Aristotelisque sæculo, vel penitus, vel ex parte majori, eadem anni castigatio percrevit.

Ac cum civilia tempora non ad Lunam modò cursum dirigere; sed Solares quoque circuitus assequi, atque includere cuperent; diversos ad id efficiendum orbes annorum, quas *ἑσθέρου* vocant, experti sunt, Tetræteridas, Octæteridas, Hecædecæteridas, Enneadæcæteridas quas, pro eo, ac Solaris, & Lunaris anni modum definire placuerat, variè ex Astrologorum præscripto temperatas, ac descriptas adhibebant. Ita singuli menses, annique populares, ac civiles, Lunares erant, hoc est ab eadem *ἡσθέρου* Lunæ deduci in eandem incidebant. Periodus autem integra, sive annorum, mensiumque systema, Solare nihilominus quam Lunare fuit. quod in utriusque generis partes, quos menses appellant, ex æquo partiri licebat. Hoc verò sine anni Solaris, non solum notitia, sed observatione quoque tacita, & arcana fieri minimè poterat.

Itaque præter annum popularem, quem nos Lunarem asserimus, alter penes Græcos tacitus, ac reconditus fuit, idemque Solaris. contra atque hodie Christiani penè omnes facimus. Nam & nos duplicem adhibemus annum. Sed Julianum, qui penè Solaris est, in propatulo habemus, eoque publica, privatæque civitatum, ac regnorum acta continentur. alterum verò Lunarem ad gubernanda quorundam festorum tempora tacitum, & inclusum tenemus.

Quoniam autem Lunares anni mensèque non æquabiles, sed majores alii aliis, minorè sive sunt; ex eo factum est, ut cum statim, atque fixam alicujus intervalli mensuram finire vellent, Solaris anni spatia potius, quam Lunaris assumerent. Nam, quod ad mensem atinet, cum antiquissimus, ac propè naturalis illius modus tricenorum dierum sit; qui menstruum spatium æquabile, & uniforme concipere velit, is non alio, quam tricenario dierum numero commodius efferre potest. Id ipsum & in annuo spatio multò magis usuvenit; quò major in annis Lunæ, quam in mensibus, varietas, & inæqualitas existit. Quocirca si quis rei cuiuspiam metiendæ annum intervallum præcisè, absolutèque nominet, is Solarem potius, quam Lunarem annum significabit. Quòd & Græcos olim, etiam anno Lunari constituto, usurpasse sæpius plenissime docuimus Lib. I de Doctr. Temp. Cap. VII. & VIII.

Hæc est nostræ de anno Græco & Attico sententiæ summa, eodem illo libro explicata copiosius, atque ex certissimis Scriptorum veterum auctoritatibus, testimonisq; confecta. quæ quidem singillatim, ac per unamquamque doctrinæ partem distribuenda videntur; ut & facilius, etiam minus earum rerum intelligentibus disputatio nostra sit; & quæ ab Alphonso Caranza contra nos allata sunt, singulorum capitum subinde probatæ, & agnitæ veritate resuscitentur.

